

Komisja
Europejska

Gospodarowanie odpadami w kontekście kryzysu związanego z koronawirusem

14 kwietnia 2020 r.

W obliczu obecnego bezprecedensowego kryzysu współpracujemy z państwami członkowskimi i podmiotami gospodarującymi odpadami w całej UE, aby sprostać wyzwaniu, jakim jest zapewnienie wysokiego poziomu ochrony zdrowia ludzkiego i środowiska. Właściwe gospodarowanie odpadami leży u podstaw dobrostanu naszych obywateli, gdyż stanowi część podstawowych usług świadczonych przez liczne przedsiębiorstwa zajmujące się odpadami i działające na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym.

Komisarz Virginijus Sinkevičius

Kryzys wywołany przez koronawirusa wystawił odporność naszego społeczeństwa na próbę. Ten stan zagrożenia zdrowia wywiera bezprecedensową presję na wiele podmiotów gospodarczych, również tych, które są niezbędne dla naszego dobrostanu. Ochrona życia i źródeł utrzymania leży u podstaw wszystkich działań i decyzji podejmowanych w odpowiedzi na kryzys, zarówno na poziomie indywidualnym, jak i zbiorowym.

Właściwe gospodarowanie odpadami należy do podstawowych usług świadczonych na rzecz naszego społeczeństwa. W UE każda osoba produkuje średnio niemal pół tony odpadów komunalnych rocznie, co oznacza, że każde gospodarstwo domowe generuje co tydzień ponad 20 kg odpadów komunalnych. Całkowita ilość odpadów wytwarzanych rocznie w UE wynosi 5 ton na mieszkańca. Zapobieganie zakłóceniom w gospodarowaniu odpadami, w tym w selektywnej zbiórce i recyklingu odpadów, ma zasadnicze znaczenie dla zdrowia i bezpieczeństwa naszych obywateli, jak również dla środowiska i gospodarki.

Państwa członkowskie i podmioty gospodarujące odpadami w całej UE podejmują stale wysiłki w celu zapewnienia ciągłości działań w zakresie gospodarowania odpadami, w tym selektywnej zbiórki i recyklingu, które mają zasadnicze znaczenie dla gospodarki o obiegu zamkniętym. Wysiłki te często wiążą się z zapobieganiem zakłóceniom spowodowanym brakiem personelu lub ograniczeniem takich zakłóceń, zagwarantowaniem większego bezpieczeństwa i higieny pracy, zapewnieniem bezpiecznego obchodzenia się z odpadami z gospodarstw domowych obywateli, którzy zostali zakażeni koronawirusem, postępowanie z rosnącą ilością odpadów medycznych lub zabezpieczeniem niezakłóconego przemieszczania odpadów z miejsca zbiórki do recyklingu lub innego przetwarzania. z rosnącą ilością odpadów medycznych lub zabezpieczeniem niezakłóconego przemieszczania odpadów z miejsca zbiórki do recyklingu lub innego przetwarzania.

W przepisach UE dotyczących odpadów uznano, że w kontekście gospodarowania odpadami ochrona zdrowia ludzi ma zasadnicze znaczenie i że stworzono mechanizmy elastyczności do reagowania na stwierdzone zagrożenia dla zdrowia ludzi.

Mimo że to państwa członkowskie są odpowiedzialne za wdrażanie prawodawstwa UE w dziedzinie odpadów poprzez podejmowanie najważniejszych środków służących osiągnięciu tych celów, współpraca w całej UE w celu sprostania wyzwaniom stojącym przed organami krajowymi, regionalnymi i lokalnymi oraz podmiotami gospodarującymi odpadami stanowi wyraźną wartość dodaną.

Niniejszy dokument zawiera wytyczne mające na celu zapewnienie wysokiego poziomu ochrony zdrowia ludzkiego i środowiska, przy jednoczesnym zapobieganiu zakłóceniom w świadczeniu odpowiednich usług w zakresie gospodarowania odpadami i ograniczaniu takich zakłóceń. Dokument powstał w oparciu o konsultacje z ekspertami z państw członkowskich w dziedzinie odpadów i najważniejszymi zainteresowanymi podmiotami w dziedzinie gospodarowania odpadami oraz o opinię Europejskiego Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób (ECDC); będzie on w miarę potrzeb aktualizowany. Służby Komisji wydały odrębną opinię na temat przemieszczania odpadów w kontekście epidemii koronawirusa¹.

1. Gospodarowanie odpadami komunalnymi

Według Europejskiego Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób (ECDC) nie ma obecnie dowodów na to, że standardowe procedury gospodarowania odpadami są niebezpieczne lub niewystarczające w odniesieniu do ryzyka związanego z zakażeniem COVID-19, ani że odpady z gospodarstw domowych odgrywają rolę w przenoszeniu wirusa SARS-CoV-2 lub innych wirusów wywołujących zakażenia układu oddechowego. Jeżeli chodzi o ochronę przed kontaktem z koronawirusem w miejscu pracy, wytyczne w tej sprawie wydała Europejska Agencja ds. Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy (zob. sekcja 3).

Z uwagi na znaczenie właściwego gospodarowania odpadami dla zdrowia ludzi oraz środowiska, a także uwzględniając oceny ryzyka przeprowadzane przez jednostki naukowe i stosowane środki zarządzania ryzykiem, należy zapewnić ogólną ciągłość odpowiednich usług w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi, w tym selektywnej zbiórki i recyklingu, zgodnie z prawem Unii. Zapobieganie zakłóceniom w selektywnej zbiórce odpadów ma istotne znaczenie, aby uniknąć nadmiernego przeciążenia infrastruktury służącej gromadzenia i przetwarzania odpadów resztkowych, co potencjalnie stworzyłoby dodatkowe zagrożenia dla zdrowia, aby przestrzegana była zasada wspólnego wysiłku przy zbieraniu odpadów, podatnicy nie ponosili nieproporcjonalnej części kosztów gospodarowania odpadami, a obywatele mogli pielęgnować nawyki przyjazne środowisku. Selektywna zbiórka ma również zasadnicze znaczenie dla zabezpieczenia ścieżki prowadzącej do gospodarki o obiegu zamkniętym, a także dla miejsc pracy i przedsiębiorstw, które zależą od dostaw surowców wtórnych.

Zgodnie z art. 13 dyrektywy 2008/98/WE w sprawie odpadów² można w kontekście kryzysu wywołanego pandemią zmodyfikować praktyki w zakresie zbiórki odpadów w celu ochrony zdrowia publicznego. Wszelkie takie zmiany powinny być zgodne z przepisami UE dotyczącymi odpadów, być konieczne i proporcjonalne w stosunku do celu ochrony zdrowia ludzkiego, w szczególności poprzez ograniczenie ich do obszarów i okresów niezbędnych do zareagowania na zagrożenie stwierdzone w oparciu o najnowsze opinie naukowe, oraz sprzyjać utrzymaniu ogólnego celu, jakim jest selektywna zbiórka i recykling zgodne z hierarchią postępowania z odpadami

ECDC uznaje potrzebę wprowadzenia konkretnych środków w zakresie profilaktyki i kontroli zakażeń u osób, u których podejrzewa się lub potwierdzono zakażenie koronawirusem i które dokonują samoizolacji w domu³, a mianowicie pacjenci powinni posiadać w swoim pokoju torbę na odpady, gdzie wyrzucaliby zużyte chusteczki, maski twarzowe i inne odpady, które należy usuwać wraz w odpadami resztkowymi

1. https://ec.europa.eu/environment/waste/shipments/pdf/waste_shipment_and_COVID19.pdf

2. Dz.U. L 312 z 22.11.2008, s. 3.

3. Sprawozdanie techniczne ECDC „Zapobieganie zakażeniom i ich kontrola przy zarządzaniu gospodarstwem domowym osób, u których podejrzewa się lub potwierdzono chorobę koronawirusową (COVID-19), 30 marca 2020 r. <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/infection-prevention-control-household-management-covid-19>

Wytyczne te zawierają również specjalną sekcję dotyczącą gospodarowania odpadami z gospodarstw domowych w takich przypadkach:

- w pokoju pacjenta powinna być umieszczona indywidualna torba na odpady;
- papierowe chusteczki i maski twarzowe zużyte przez pacjenta powinny być bezzwłocznie umieszczane w torbie na odpady umieszczonej w pokoju pacjenta;
- rękawiczki i maski twarzowe zużyte przez opiekuna medycznego i osobę sprzątającą powinny być bezzwłocznie umieszczane w drugim worku na odpady, który opiekun medyczny lub osoba sprzątająca, wychodząc, umieszcza w pobliżu drzwi do pokoju pacjenta;
- worki na odpady należy zamykać przed usunięciem z pokoju pacjenta i często zmieniać; ich zawartości nie należy w żadnym wypadku przerzucać do innej torby;
- worki te można gromadzić i umieszczać w jednym czystym ogólnym worku na śmieci; zamknięte worki pacjenta można bezpośrednio wyrzucać do śmieci niesortowanych; nie są konieczne żadne specjalne działania w zakresie zbierania odpadów ani inna metoda ich usuwania;
- po wyrzuceniu worków na odpady należy zapewnić ścisłą higienę rąk przy użyciu wody i mydła lub płynu do dezynfekcji rąk na bazie alkoholu.

Źródło: Sprawozdanie techniczne ECDC „Zapobieganie zakażeniom i ich kontrola przy zarządzaniu gospodarstwem domowym osób, u których podejrzewa się lub potwierdzono chorobę koronawirusową (COVID-19), 30 marca 2020 r.

W przypadku gdy z powodu niedoboru personelu usługi są ograniczone, państwa członkowskie powinny zapewnić ciągłość i wystarczającą częstotliwość zbierania odpadów reszkowych i bioodpadów, aby zapobiec wszelkim bezpośrednim zagrożeniom bezpieczeństwa publicznego i zdrowia publicznego. W zależności od oceny takiego zagrożenia częstotliwość zbierania suchych odpadów nadających się do recyklingu można tymczasowo zmienić, ale nie wstrzymać.

Niektóre odpady, w odniesieniu do których punkty zbiórki zostały tymczasowo zamknięte, mogą zostać dostarczone po ponownym otwarciu tych punktów, w szczególności zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny (WEEE), baterie lub odpady wielkogabarytowe.

W kontekście kryzysu związanego z koronawirusem jeszcze istotniejsze jest, aby obywatele dobrze segregowali swoje odpady i zapewniali przepływ czystych strumieni odpadów nadających się do recyklingu do zakładów przetwarzania odpadów. Obywatele powinni być informowani o wszelkich tymczasowych zmianach w praktykach zbiórki odpadów, które mają wpływ na sposób, w jaki dostarczają oni odpady do celów zbiórki i dalszego przetwarzania. W razie konieczności obywatelom należy przypomnieć o wymogu oddzielania WEEE, baterii i produktów chemii gospodarczej od odpadów reszkowych.

Państwa członkowskie powinny zapewnić właściwe planowanie zdolności czasowego składowania odpadów zebranych w celu odzysku, przewidując ewentualne zakłócenia w sortowaniu i innych procesach przetwarzania.

2. Gospodarowanie odpadami pochodzącymi z placówek opieki zdrowotnej

Odpady pochodzące ze służby zdrowia, laboratoriów i powiązanej działalności związanej z pacjentami z koronawirusem powinny być traktowane i przetwarzane zgodnie z przepisami UE dotyczącymi odpadów (w szczególności z dyrektywą 2008/98/WE w sprawie odpadów oraz art. 17, 23, 24 i 25 tej dyrektywy dotyczącymi odpadów niebezpiecznych i wymogów dotyczących zezwoleń), a także z przepisami krajowymi mającymi zastosowanie do tej kategorii odpadów zakaźnych, przy uwzględnieniu najbardziej aktualnych wytycznych ECDC⁴ i krajowych organów ds. zdrowia.

Ponadto do odpadów pochodzących z czyszczenia placówek opieki zdrowotnej oraz innych obiektów potencjalnie zakażonych koronawirusem zastosowanie mają szczególne wytyczne ECDC⁵, przy czym odpady pochodzące z czyszczenia placówek opieki zdrowotnej powinny być traktowane jako zakaźne odpady medyczne kategorii B (UN3291), odpady z obiektów niezwiązanych z opieką zdrowotną należy umieszczać w oddzielnych workach, a odpady z obiektów ogólnych powinny być usuwane wraz z odpadami reszkowymi.

4. <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/infection-prevention-and-control-and-preparedness-covid-19-healthcare-settings>

5. <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/disinfection-environments-covid-19>

Państwa członkowskie powinny zapewnić właściwe planowanie zdolności w zakresie przetwarzania i, w razie konieczności, składowania odpadów medycznych. W przypadku zakłóceń w przetwarzaniu spowodowanych brakiem specjalnych zdolności usuwania lub spalania odpadów medycznych, niezwykle ważne jest bezpieczne tymczasowe składowanie odpadów do czasu rozwiązania problemu niewystarczalnych zdolności. Do celów przechowywania należy rozważyć wykorzystanie zaplombowanych pojemników w zabezpieczonych miejscach, gdzie dostęp jest ograniczony wyłącznie do upoważnionego personelu. Wewnętrzne i zewnętrzne powierzchnie pojemników powinny być oczyszczane za pomocą odpowiedniego środka dezynfekującego. Pojemniki powinny być przechowywane lokalnie. Konieczne mogą być dodatkowe zdolności do przetwarzania odpadów medycznych, aby można było uporać się z ich właściwościami zakaźnymi.

Jeżeli państwa członkowskie wyjątkowo zezwolą na alternatywne procesy przetwarzania odpadów medycznych zgodnie z prawem UE i mającymi zastosowanie przepisami krajowymi, w tym dotyczącymi sytuacji stanu wyjątkowego, powinny zapewnić, aby w przypadku gdy takie procesy są bardziej szkodliwe dla środowiska niż normalna praktyka, ich wykorzystanie było ograniczone w czasie i absolutnie niezbędne do rozwiązania problemu niedoborów w zakresie zdolności do przechowywania i przetwarzania tych odpadów. Należy stosować odpowiednie środki ostrożności w odniesieniu do środków bezpieczeństwa i higieny pracy.

Komisja zwróci się do państw członkowskich i zainteresowanych podmiotów o dalsze informacje na temat obecnej sytuacji i planowania w zakresie gromadzenia, przechowywania, przetwarzania i ewentualnych przemieszczeń odpadów medycznych w kontekście obecnego kryzysu. Dodatkowe pytania i informacje można przesyłać na adres podany w sekcji 5.

3. Zdrowie i bezpieczeństwo podmiotów gospodarujących odpadami

Podjęcie działań mających na celu ochronę zdrowia i bezpieczeństwa pracowników oraz zapewnienie im pewności co do stosowanych przez pracodawców metod ograniczania ryzyka związanego z koronawirusem, ma zasadnicze znaczenie dla zwiększenia zaufania pracowników i zapewnienia ciągłości usług w zakresie gospodarowania odpadami. Europejska Agencja ds. Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy opracowała ogólne wytyczne dotyczące zapobiegania rozprzestrzenianiu się koronawirusa w miejscu pracy⁶.

Dobre praktyki zgłaszane przez zainteresowane strony w sektorze gospodarowania odpadami obejmują:

- zmianę organizacji personelu, tak aby uniknąć przenoszenia zakażenia między zespołami, tj. z zachowaniem dystansu między poszczególnymi osobami i ograniczeniem do minimum liczby pracowników przebywających na tym samym obszarze;
- zapewnienie dostępności i właściwego stosowania odpowiednich środków ochrony indywidualnej (ŚOI) oraz odpowiednich produktów dezynfekujących;
- zapewnienie ścisłego przestrzegania zaostrzonych norm higieny, w tym częstej zmiany i czyszczenia ŚOI i odzieży służbowej; wymianę rękawic ochronnych w przypadku ich uszkodzenia lub potencjalnego zanieczyszczenia; regularną dezynfekcję obiektów, kabin pojazdów i odzieży;
- tam gdzie zazwyczaj noszone są maski, zapewnienie przestrzegania surowych reguł dotyczących zakładania i zdejmowania ŚOI, co pozwoli uniknąć przypadkowego kontaktu i zakażenia;
- w stosownych przypadkach zachęcanie do organizacji szczególnych warunków pracy dla osób wymagających szczególnego traktowania, takich jak starsi pracownicy i osoby cierpiące na określone choroby przewlekłe.

6. <https://osha.europa.eu/en/highlights/covid-19-guidance-workplace>

4. Wsparcie ze środków UE i pomoc państwa

Na okres 2014–2020 państwa członkowskie przeznaczyły 4,9 mld EUR ze środków w ramach polityki spójności na gospodarowanie odpadami. Obejmuje to wsparcie zapobiegania powstawaniu odpadów i podnoszenia świadomości, systemy selektywnej zbiórki (w tym urządzenia i pojazdy), infrastrukturę przetwarzania, budowanie zdolności administracyjnych oraz inne inwestycje związane z lokalnymi priorytetami⁷. Do końca 2019 r. na konkretne projekty nie przydzielono jeszcze 31% tej kwoty. Instytucje zarządzające w poszczególnych regionach i państwach członkowskich mogą udzielić więcej informacji na temat istniejących możliwości finansowania. Fundusze mogą być również dostępne w ramach innych priorytetów, takich jak zarządzanie ryzykiem związanym z kłeskami żywiołowymi lub opieka zdrowotna.

W związku z obecnym kryzysem Komisja przyjęła inicjatywę inwestycyjną w odpowiedzi na koronawirusa⁸. W ramach tej inicjatywy uruchomione zostaną środki z polityki spójności w celu zapewnienia natychmiastowej płynności budżetom państw członkowskich. Ponadto zapewniona zostanie maksymalna elastyczność, aby wydatki związane z kryzysem wywołanym koronawirusem, w tym koszty opieki zdrowotnej, kwalifikowały się do wsparcia w ramach funduszy polityki spójności. Oznacza to również zapewnienie państwom członkowskim większej elastyczności w odniesieniu do realokacji środków finansowych, aby zagwarantować, że pieniądze są wydawane z jak największym pożytkiem. Umożliwi to państwom członkowskim stawić czoła konkretnym wyzwaniom związanym z prawidłowym gospodarowaniem odpadami w kontekście kryzysu związanego z koronawirusem, takim jak zapewnienie większej automatyzacji odzysku odpadów, poprawa zdrowia i bezpieczeństwa w miejscu pracy, zarządzanie odpadami medycznymi itp.

Komisja zaproponowała również umieszczenie kryzysów w dziedzinie zdrowia publicznego w spisie sytuacji nadzwyczajnych, objętych Funduszem Solidarności UE. Celem nowych środków jest zapewnienie, aby obszary, które najbardziej ucierpiały, miały dostęp do dodatkowego wsparcia w wysokości do 800 mln EUR.

Ponadto, zgodnie z unijnymi przepisami dotyczącymi pomocy państwa, państwa członkowskie mogą przyznawać wsparcie w postaci bezpośrednich dotacji lub korzyści podatkowych (finansowanie krajowe) na rzecz przedsiębiorstw we wszystkich sektorach, w tym w sektorze gospodarki odpadami, które znajdują się w obliczu nagłego niedoboru lub braku płynności. Aby zaradzić obecnemu kryzysowi, w dniu 19 marca 2020 r. Komisja przyjęła nowe tymczasowe ramy pomocy państwa, zgodnie z którymi państwa członkowskie mogą przyznawać różne formy pomocy, w tym dotacje w wysokości do 800 tys. EUR, publiczne gwarancje kredytowe lub środki umożliwiające udzielanie kredytów i pożyczek z dopłatami do oprocentowania. Państwa członkowskie mogą wykorzystać wszystkie te możliwości do zapewnienia podmiotom gospodarczym gospodarującym odpadami dostępu do niezbędnych środków finansowych, aby poradzić sobie z kryzysem wywołanym koronawirusem.

5. Wymiana informacji i podnoszenie świadomości

Komisja będzie stale monitorować sytuację w państwach członkowskich i u podmiotów gospodarujących odpadami; zachęca je też do przekazywania informacji o środkach podjętych w odpowiedzi na kryzys wywołany koronawirusem w dziedzinie gospodarowania odpadami na adres ENV-WASTE-COVID-19@ec.europa.eu.

Komisja zwraca uwagę na przydatny przegląd obecnych praktyk w całej UE opublikowany i aktualizowany przez Stowarzyszenie Miast i Regionów⁹ na rzecz Zrównoważonego Zarządzania Zasobami i zachęca zainteresowane podmioty do udziału w jego uzupełnianiu i aktualizacji.

7. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/xqec-t5kv>

8. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/newsroom/crri/fs_crii_0204_en.pdf

9. <https://www.acrplus.org/en/municipal-waste-management-covid-19>